

Initium als volgende stap bij Vrije Universiteit

Een eigentijdse manier van werken en studeren

'Ontwerp een onderwijsgebouw van 10.000 m², inclusief een collegezaal voor 550 studenten'. Een uitdagende opdracht in 2009 verstrekt door de Facilitaire Campus Organisatie (FCO) van de Vrije Universiteit Amsterdam aan architectenbureau Op Ten Noort Blijdenstein in samenwerking met Laanbroek Schoeman adviseurs. Inmiddels is Initium gerealiseerd en in januari 2011 in gebruik genomen.

Foto's: René Conkel

De VU bouwt aan een open campus die inspeelt op de moderne eisen die studenten en medewerkers stellen aan hun werk- en leeromgeving. Dat doet de universiteit met een lange termijnvisie, zodat de campusontwikkeling aantrekkelijk en duurzaam is en de kosten voor huisvesting terug zullen dringen. Alle maatregelen, nieuwbouw en verschuivingen binnen de campusontwikkeling vinden plaats met als doel een campus te realiseren die op alle mogelijke

manieren ontmoetingen stimuleert en faciliteert tussen wetenschap, bedrijfsleven en maatschappij. Het gaat om een ontwikkelvolume van 500.000 m² waarvan de VU de helft afneemt. 95.000 m² is voor wonen op de Campus bestemd. Door FCO worden huisvesting en faciliteiten geïntegreerd aan gebruikers aangeboden. Met de inhuizing van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid en het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) in het

Initium is een volgende stap gezet in de herontwikkeling van de universitaire huisvesting. Met de inbreng van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid en FCO is een nieuwe huisvestingsomgeving voor eigentijdse vormen van werken en leren gerealiseerd.

De doelstellingen

Het college van bestuur onderstreepte de volgende doelen voor Initium:

- Toekomstige groei van de faculteit kun-

nen opvangen binnen het kantoorconcept;

- Mogelijkheden onderzoeken om toe te werken naar persoonsongebonden werkplekken;
- De geplande collegezaal moet passen in het gebouw. De Faculteit voegde aan deze doelen toe:
- De wens om de faculteit een 'hart' geven;
- Meer ruimte voor ontmoeting en stimuleren van aanwezigheid;
- Bevorderen van samenwerking en kennisdeling;
- Bieden van mogelijkheden om geconcentreerd te kunnen werken;
- Aanbieden van betere ondersteuning.

Als afzonderlijk punt werd nog de aandacht voor boekenbezit van de medewerkers genoemd. Het proces van onderwijsvernieuwing, vastgoedontwikkeling én inrichtingsontwerp vindt bij meer universiteiten plaats. Regelmatig twijfelt men of de principes van het nieuwe werken', door de VU gedoopt tot 'VU Smart@Work', van toepassing zijn op een wetenschappelijke omgeving maar de Faculteit der Rechtsgeleerdheid heeft laten zien dat flexibel werken goed kan functioneren. Initium is een project waar de VU haar eerste ervaring met een flexibel werkplekconcept opdoet. Om dit proces goed te kunnen monitoren, loopt een evaluatietraject en een medewerkertevredenheidonderzoek. Bij komende campusprojecten zal steeds een ander facet van moderne bedrijfsvoering worden geïmplementeerd.

Betrokkenheid

Om het project te realiseren werd een projectorganisatie ingericht waarin bestuur, faculteitsdirectie, gebruikers en ondersteunende diensten deelnamen. Een communicatieplan werd ontworpen om iedereen op de juiste wijze betrokken te houden. De input van de medewerkers (wetenschappelijk en ondersteunende staf) was voor interieurarchitect en adviseurs van cruciaal belang om tot een optimaal concept te komen. Een werkzaam concept moet rusten op een analyse van bezettingsgraad en werkprocessen – opgesteld met gebruikers en experts. De gemiddelde bezetting van de werkplek bedroeg niet meer dan 40

procent, dit is inclusief het percentage dat de werkplek in gebruik was maar dat er niemand fysiek aanwezig was. Deze bezettingsgraad past bij de aard van de werkprocessen van het wetenschappelijk personeel van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid; hoge mate van flexibiliteit door onderwijstaken elders in het gebouw en vaste werkplekken voor veelal parttime medewerkers. De grafiek geeft de spreiding van de activiteiten. De bezettingsmeting bleek van belang om medewerkers te overtuigen van de noodzaak anders met werkruimten en werkplekken om te gaan.

Indeling

Procesmatig kan het werkproces van een universiteit worden teruggebracht tot drie kernprocessen: kennisontwikkeling, kennisoverdracht en kennisuitwisseling. Deze indeling is bij Initium gevolgd om te komen tot drie omgevingen:

- **Kennisontwikkeling:** Kantoorruimten voor de docenten en (wetenschappelijk) personeel – in een besloten werkomgeving. Hier vindt de onderwijsvoorbereiding en het onderzoek plaats. Studenten hebben geen vrije toegang tot dit gebied.
- **Kennisoverdracht:** Onderwijsruimten waaronder een collegezaal, werkgroep-ruimten en computerwerkplekken voor studenten alsook een plek waar studen-

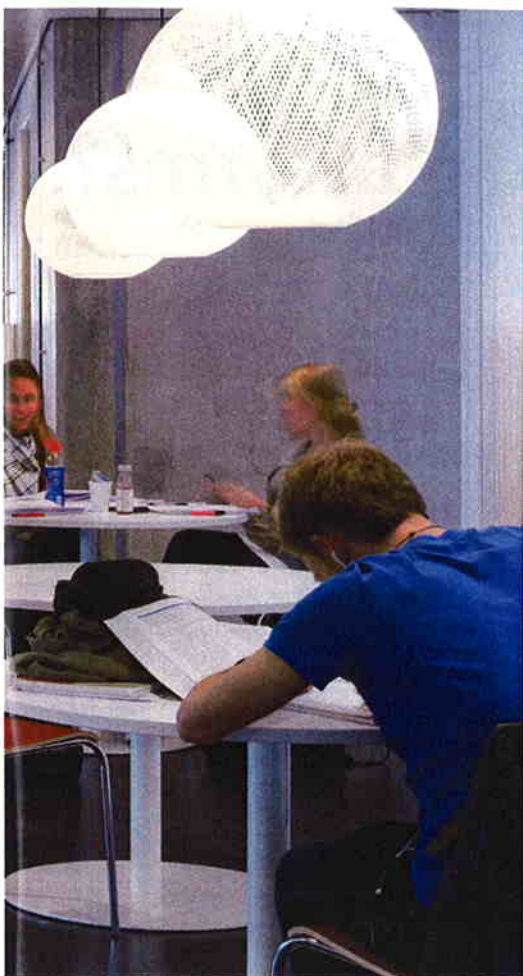
ten elkaar informeel ontmoeten. Dit is het openbare deel en voor algemeen gebruik voor de gehele universiteit.

- **Kennisuitwisseling:** Concilium, een ontmoetingsgebied waar het merendeel van de contacten tussen faculteit, docenten en studenten plaatsvindt. De student vindt hier alle diensten van de faculteit: studentenbalie, mentoraat, studieverenigingen, kiosk en overlegfaciliteiten.

De capaciteit van de collegezaal is de grootste op de VU-Campus (550 stoelen). De gebouwmaat van Initium dwong tot een brede en ondiepe zaal, waardoor docent en student ondanks de grote capaciteit van de zaal fysiek toch dicht bij elkaar zitten. Met behulp van hoge resolutie beamers die projecteren op meerdere schermen en een uitstekende geluidsinstallatie is de collegezaal van hoge kwaliteit.

Flexibel werkconcept

Met de inhuizing in Initium heeft de Faculteit der Rechtsgeleerdheid een flexibel werkplekconcept geïmplementeerd. Medewerkers van alle functieniveaus hebben geen persoonlijke kamer of werkplek. Zij werken in een werkomgeving met een variëteit aan open en gesloten werkplekken en ontmoeten elkaar zowel informeel als formeel. Met dit concept faciliteert de VU

dat medewerkers samenwerken en kennisdelen. Het kantoorconcept kan als volgt worden getypeerd:

- activiteitsgerelateerde persoonsgebonden werkplekken;
- kasten in de gangzone;
- gezamenlijke faciliteiten in open ruimte;
- besloten kantoorgebied.

Facilitaire aspecten

De hoofdactiviteiten in het kantoorgebied richten zich vooral op de voorbereiding van onderwijs en het doen van onderzoek. Ook vindt afstemming plaats over de ontwikkeling van opleidingen en onderzoekprogramma's. Dit vraagt om overleg en samenwerking. Voor het doen van onderzoek is echter volledige concentratie noodzakelijk. Om de faculteitsmedewerker optimaal te ondersteunen worden verschillende soorten werkplekken aangeboden:

- eenpersoonskamers voor hoog geconcentreerd werk;
- tweepersoonskamers voor hechte samenwerkingsverbanden voor studie en/of onderzoek;
- open meerpersoonsruimtes als groepswerkplekken ter bevordering van de onderlinge afstemming, kennisdeling en samenwerking;
- loungewerkplekken voor gemiddeld geconcentreerd werk, zoals correctiewerk,

verwerken van mail en onderlinge afstemming.

Omdat het werkproces van iedere medewerker uit al deze verschillende activiteiten bestaat, maakt men gebruik van de bijpassende werkplekken. Voorwaarde om al deze werkplekken aan de medewerkers te kunnen aanbieden, is dat deze niet persoonsgebonden zijn. Zo kan men, per dag of dagdeel, de werkplek kiezen die het beste bij de uit te voeren activiteiten past. Overlegplekken en kasten zijn uit de werkruimten in de gangzone geplaatst.

Hoewel het triviaal lijkt, was dit laatste voor veel medewerkers een grote verandering. De boekenkasten werden voorzien van afsluitbare glazen kastdeuren; zo kon toch eruditie worden geëtaleerd... Aan het inrichten van ieders kast ging een fase vooraf van opschonen, archiveren, mee naar huis nemen c.q. weggooiden. Met de introductie van het flexconcept is noodzakelijkerwijs ook clean desk policy ingevoerd.

Virtuele omgeving

Het nieuwe werken en leren impliceert ook vooruitgang in de virtuele omgeving. Medewerkers van VU Rechten kunnen vanaf verschillende werkplekken – ook van thuis - werken. Digitaal werken, werken in een sharepoint-omgeving en met gemeenschappelijke schijven, scanning & imaging, zullen de komende jaren nog verder moeten worden ontwikkeld. Ook in de onderwijsomgeving zijn de afgelopen jaren grote vorderingen geboekt (Blackboard), maar ook hier zijn nog stappen te maken. Medewerkers beschikken over een laptop en elke werkplek heeft een docking station met flatscreen. Met betrekking tot telefonie is

vooralsnog gekozen voor werkplekgebonden toestellen met een inlogfunctie waarmee medewerkers zich op de verschillende plekken kunnen aanmelden. In de nabije toekomst kunnen bij de VU toepassingen worden gekozen met de mogelijkheid van uitgebreidere flexibiliteit voor de gebruiker. Alle ambities, uitgangspunten en werkvormen zijn vertaald naar een feitelijk gebouw. In een project met zo'n hoge mate van verandering en verwevenheid met de organisatie is de rol van de architect integraal. Vanaf de stedenbouwkundige inpassing, het positioneren van hoofdvolumes en de architectuur in een dergelijk design & engineering moest alles steeds getoetst worden aan gebruik en ambities. Dit heeft geleid tot een onconventioneel maastraster dat paste bij het bouwsysteem én dat de meeste flexibiliteit bood voor de hoeveelheid één, twee en meerpersoonswerkplekken. De keuzes voor verlichting, akoestische maatregelen en klimaat zijn afgestemd op het flexibele gebruik. Het maken van voorstellen gevisualiseerd in 3D beelden hielp om medewerkers te laten zien wat mogelijkheden waren en hoe ruimten eruit zouden zien. Ook de sfeer van het gebouw was een belangrijk onderdeel om een passende omgeving te maken. Een sfeer waarin iedereen zich prettig zou voelen en optimaal zou kunnen functioneren. Het Initium is fris, licht, eigentijds met accenten in kleur, hout, streepstof, boeken en juridische teksten op de glazen wanden naar de eigen identiteit van de afdelingen. Initium is in één jaar gerealiseerd. Het is een belangrijke stap in het creëren van voldoende ruimte voor onderzoek en onderwijs op de VU-campus en het realiseren van eigentijdse manieren van werken en studeren. ■

Charlotte Lusthusz

is als projectleider werkzaam bij Laanbroek Schoeman adviseurs te Rotterdam.

Suzanne Wielart

is interieurarchitect bij Op Ten Noort Blijdenstein.